

PRISÖKNINGAR på lantbrukets insatsvaror – åtgärder för högre lönsamhet

Snabba prisuppgångar på insatsvaror skapar stora utmaningar för lantbrukssektorn. Här föreslås åtgärder för att skapa ett lantbruk som är lönsamt och hållbart även i kristider.

Under hösten 2021 steg priset på många insatsvaror inom lantbruket snabbt och ytterligare prisökningar kom i samband med Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022. Lantbrukarnas situation har diskuterats flitigt och många olika förslag har kommit för att hjälpa företagen ur kostnadskrisen. Samtidigt som lantbruken behöver hantera en försämrad lönsamhet innebär också Rysslands invasion en reell risk för en global livsmedelskris. Behovet av att det svenska lantbruket producerar för fullt är därför större än på länge.

I det allmänna medvetandet ses "lantbruket" som en enhet, men verkligheten är betydligt mer komplicerad än så. I rapporten *SLU Future Food Reports 17: Prisökningar på lantbrukets insatsvaror – utmaningar och åtgärder* (1) presenteras prisutvecklingen på fyra viktiga insatsvaror – diesel, el, foder och gödning. Med utgångspunkt från statistiken har en analys gjorts av den ekonomiska utvecklingen för fem typgårdar med fokus på förändringar i lönsamhet, finansieringsbehov och behovet av rörelsekapital. I rapporten finns även en

REKOMMENDATIONER

- 1. Underlätta finansieringen av rörelsekapital**
 De ökande priserna binder mer kapital i lantbruksföretagen, men det saknas åtgärder för att finansiera rörelsekapital som förbättrar likviditeten.
- 2. Avlasta kostnaderna för gödning och foder**
 För att öka lönsamheten för lantbrukare har ett generellt stöd eller för diesel föreslagits, men det är gödning och foder som har ökat mest i pris.
- 3. Ta hänsyn olika sektors lönsamhet**
 De beslutade stödåtgärderna för lantbruket blir snedfördelade mellan olika sektorer eftersom de inte tar hänsyn till prisökningar på intäkterna.
- 4. Inför stöd som minskar produktionsrisken**
 Det behövs investeringar som minskar produktionsrisken och samtidigt klimatanpassar lantbruksföretagen.
- 5. Överföring av produktionsrisker**
 Det saknas möjligheter för svenska lantbrukare att överföra produktionsrisken, vilket är en svaghet.
- 6. Öka kunskapen om risker inom lantbruket**
 Det finns kunskap inom riskhantering och riskstrategier som behöver tillgängliggöras för lantbrukarna och deras rådgivare.

översikt av riskhantering inom svenskt lantbruk och effekten som risk kan ha på företagare.

Tre huvudsakliga konsekvenser av prisökningarna på insatsvaror har identifierats för lantbruket:

- Ökade kostnader för framför allt gödningsmedel leder till ett likviditetsunderskott och därmed ett ökat finansieringsbehov i lantbruksföretagen.
- Ökade kostnader för framför allt foder leder till försämrad lönsamhet i animalieproduktionen.
- Ökad produktionsrisk när insatserna blir större behöver täckas av ännu ej kända intäkter från kommande skördar eller pågående produktion.

Rapportens slutsatser ligger till grund för rekommendationerna i denna policy brief.

1. Underlätta finansieringen av rörelsekapital

De ökande priserna binder mer kapital i lantbruksföretagen, men det saknas åtgärder för att finansiera rörelsekapital som förbättrar likviditeten.

De ökade gödningskostnaderna kan skapa ett underskott på likvida medel för lantbruksföretagaren när mer kapital binds i företaget. Med en försämrad likviditet blir det svårt att finansiera den löpande verksamheten och det kan leda till dyr skuldsättning eller att verksamheten behöva skalas ner. Det behövs finansiering för att kunna öka rörelsekapitalet i lantbruksföretagen och behålla en god likviditet.

En analys av föreslagna politiska åtgärder visar att de ofta siktar in sig på att förbättra lönsamheten för lantbruksföretagarna, men att det saknas åtgärder för att förbättra företagens likviditet. En åtgärd som har diskuterats är att tidigarelägga utbetalningarna av EU-stöden, men det finns en risk att det är otillräckligt i förhållande till kostnadsökningarna. Ett annat sätt att underlätta finansieringen av rörelsekapital är att anse kostnadsökningarna som synnerliga skäl för anstånd med skattebetalningar enligt 63 kap. 15§ i skatteförfarandelagen (2). Detta är en liknande lösning som den som användes under coronapandemin. Företagen bör också informeras om att de kan göra preliminärdeklarationer och därmed minska skattebetalningarnas storlek.

Ett tredje förslag är att erbjuda statliga lånegarantier för att täcka behovet av ökat rörelsekapital. Åtgärder av denna typ har dock visat sig administrativt svåra att hantera. Det behövs en betydligt mer förenklad administrationsprocess, till exempel genom att garantier ges i relation till deklarerad omsättning. På typgårdarna har finansieringsbehovet varit mellan 9 och 25 procent av omsättningen vilket skulle kunna användas som gräns för hur stora garantier som lämnas.

2. Avlasta kostnaderna för gödning och foder

För att öka lönsamheten för lantbrukare har ett generellt stöd eller för diesel föreslagits, men det är gödning och foder som har ökat mest i pris.

Marginalerna i lantbruksföretag är ofta små och för att förbättra deras lönsamhet i det pressade världsläget har en ökad återbetalning av dieselskatt och slopad reduktionsplikt på diesel genomförts. Foder är dock den största enskilda kostnadsposten i svenskt lantbruk och kostnaderna motsvarar 30 procent av jordbrukets totala omsättning, medan dieselskostnaderna motsvarar ungefär sex procent av omsättningen (3).

Baserat på de typgårdar som presenterats i rapporten (1) har dieselpriiset en ganska modest påverkan på både finansieringsbehov och lönsamhet i relation till andra kostnadsökningar. De två poster där kostnaderna stigit som mest är foder och gödning, så effektiva åtgärder för att förbättra lönsamheten i lantbrukssektorn bör riktas mot dem. För typgårdarna gäller generellt att kostnadsökningarna för gödning orsakar stora påfrestningar på likviditeten, men på flera av gårdarna leder den ökade kraftfoderkostnaden till försämrad lönsamhet i djuruppfödningen.

En effektivare användning av insatsmedel, exempelvis genom precisionsodling, bör vara prioriterat som åtgärd för att förbättra lönsamheten på både kort och lång sikt. Det är viktigt att sammanställa befintlig kunskap om effektiviserad användning av insatsmedel och tillgängliggöra den kunskapen till lantbrukarna så snabbt som möjligt. Ett annat förslag är att ta bort EU:s importtullar på gödningsmedel från andra delar av världen för att pressa ner priserna.

3. Ta hänsyn olika sektorer lönsamhet

De beslutade stödåtgärderna för lantbruket blir snedfördelade mellan olika sektorer eftersom de inte tar hänsyn till prisökningar på intäkterna.

Olika sektorer inom lantbruket har påverkats olika av de prisökningar som skett på insatsvaror. Av de typgårdar som analyserats har samtliga djurgårdar fått sämre lönsamhet medan växtodlingsgårdarna har en högre lönsamhet än tidigare. Faktum är att ökningen av foderkostnaden i animalieproduktionen till stor del är ett resultat av intäktsökningar för spannmålsodlaren.

De ökade kostnaderna för gödning har kompenseras av högre avräkningspriser i växtodlingen men de ökade foderkostnaderna har inte kompenseras med ett högre avräkningspris på kött och mjölk. I analysen framstår spannmålsintensiv djurhållning som förlorare i förhållande till idisslande djurhållning i det krispaket som regeringen beslutat (4). De beslutade stödåtgärderna blir snedfördelade i relation till den faktiska lönsamhetsförändringen. För att stödet ska fördelas rättvist mellan de olika produktionsgrenarna behövs en helhetsbedömning av lönsamheten i de olika produktionsgrenarna.

4. Inför stöd som minskar produktionsrisken

Det behövs investeringar som minskar produktionsrisken och samtidigt klimatanpassar lantbruksföretagen.

Primärproduktionen bedrivs under ständig risk och osäkerhet vilket kan leda till både svag lönsamhet och oro hos lantbrukaren och dennes familj. Risker går att räkna på medan att hantera osäkerheter är att planera för det oväntade – exempelvis torkan 2018, covid-pandemin 2020 och Ukraina-kriget 2022.

Kostnadsökningarna på grund av de senaste kriserna gör att mer kapital binds i lantbruksföretagen. Produktionsriskerna behöver då minimeras, för om stora delar av produktionen går förlorad så äventyras lantbruksföretagens överlevnad. Riskminimeringen har ofta karaktären av klimatanpassning, så de höga priserna kan paradoxalt nog ge större efterfrågan på klimatsmarta investeringar. Å andra sidan minskar lantbruksföretagens finansieringsmöjligheter eftersom likviditeten och lönsamheten minskar.

Lantbruksföretagens resiliens behöver öka och hur finansieringsbördan fördelas mellan olika aktörer är en viktig nyckel för att få till investeringarna. Här finns det stora möjligheter att förena arbetet med lantbrukens lönsamhet med klimatanpassande åtgärder genom att stimulera investeringar som långsiktigt sänker pris- och produktionsrisken i svenskt jordbruk. Det minskar sårbarheten i den svenska livsmedelsproduktionen.

Det finns redan idag investeringsstöd för till exempel biogasproduktion och energieffektivisering. Det finns dock behov av att bredda dessa stöd för att täcka in vattenhantering och andra effektiva åtgärder för att minska produktionsrisken, se rapporten (1).

5. Överföring av produktionsrisiker

Det saknas möjligheter för svenska lantbrukare att överföra produktionsrisken, vilket är en svaghet.

Lantbrukare möter i första hand två typer av risker, prisrisker och produktionsrisker (5) och ett av de uttalade målen med EU:s jordbrukspolitik är att öka stabiliteten i lantbrukarhushållens inkomster. Den nuvarande utformningen av gårdsstöden höjer den genomsnittliga inkomsten men har dock en mycket liten inkomststabiliserande effekt (6).

Det är främst produktionsrisken som lantbrukarna har svårt att hantera eller överföra till någon annan på marknaden. Svenska lantbrukare kan försäkra sig mot djursjukdomar, exempelvis salmonella, men till skillnad mot andra länder saknas exempelvis skörde försäkringar. De försäkringar som finns täcker oftast bara skador som orsakas tidigt under växtodlingssäsongen.

En långsiktig reform av jordbrukspolitiken skulle kunna inrikta sig på att skapa möjligheter för lantbrukare att hantera produktionsrisken med hjälp av exempelvis subventionerade grödaförsäkringar. I utformningen bör man dock se till att gynna dem som investerar i avkastningsstabiliserande åtgärder som exempelvis vattenhantering, djurhälsa och energiproduktion. Subventionerna riskerar annars att motverka den klimatanpassning som behöver ske i lantbruket (7).

6. Öka kunskapen om risker inom lantbruket

Det finns kunskap inom riskhantering och riskstrategier som behöver tillgängliggöras för lantbrukarna och deras rådgivare.

Jordbruket i Sverige har över tid blivit mer och mer marknadsorienterat. Riskkomponenten i odlingen har ökat och lantbrukarna behöver bli bättre på att implementera riskstrategier. Det finns dock tecken på att en stor del av lantbrukarkåren är ovan att hantera risker.

Det finns internationell litteratur om applicerad riskhantering som kan användas av lantbrukare (8, 9). Däremot används inte denna kunskap, varken av lantbrukare eller rådgivare, i någon större utsträckning i Sverige. Det saknas översättningar och utbildning kopplad till den relevanta litteraturen som det svenska lantbruket kan dra nytta av. Ett sätt att förbättra den riskhanteringen i det svenska lantbruket skulle kunna vara att översätta och tillgängliggöra den kunskap som finns internationellt.

Referenslista

1. Remvig & Hansson (2022). *Prisökningar på lantbrukets insatsvaror – utmaningar och åtgärder* (SLU Future Food reports 17). Uppsala: SLU. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/futurefood/publikationer/rapporter/prisokningar-pa-lantbrukets-insatsvaror/> 2022-06-22.
2. SFS 2011:1244. *Skatteförfarandelag*. Stockholm. Finansdepartementet.
3. Jordbruksverket (2022). *Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn (EEA)*.
4. SFS 2022:1365. *Förordning om statligt stöd för ökade kostnader inom jordbrukssektorn*. Stockholm. Näringsdepartementet.
5. Kimura, S., Antón, J. & LeThi, C. (2010). *Farm Level Analysis of Risk and Risk Management Strategies and Policies: Cross Country Analysis*. (OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers). Paris: Publishing, O.
6. Novickyte, L. (2018). *Income Risk Management in Agriculture using Financial Support*. European Journal of Sustainable Development, 7(4), 191-202.
7. Antón, J., Kimura, S., Lankoski, J. & Cattaneo, A. (2012). *A Comparative Study of Risk Management in Agriculture under Climate Change*. (OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers No 58). Paris: Publishing, O.
8. Hardaker, J.B., Huirne, R.B.M. & Andersson, J.R. (2004). *Coping with risk in agriculture*. Wallingford: CAB International.
9. Hoag, D. (2010). *Applied Risk Management in Agriculture*. Boca Raton: CRC Press.

Kontaktperson

Sebastian Remvig, projektledare vid SLU
Kompetenscentrum företagsledning, SLU
sebastian.remvig@slu.se
+46 73 037 5318

Författare

Sebastian Remvig, projektledare vid SLU
Kompetenscentrum företagsledning, SLU

Per Hansson, verksamhetsledare vid SLU
Kompetenscentrum företagsledning, SLU

SLU Future Food

SLU Future Food är en forskningsplattform vid SLU som samordnar forskning och samverkan för att utveckla ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart livsmedelssystem.

www.slu.se/futurefood

[Nyhetsbrevet Food for thought](#)

[Podden Feeding your mind](#)

www.linkedin.com/company/slu-future-food

futurefood@slu.se

SCIENCE AND
EDUCATION **FOR**
SUSTAINABLE
LIFE